

САОПШТЕЊЕ ЗА МЕДИЈЕ

ПИРЛС 2021

- презентација Међународних резултата и Националних резултата за Србију -

ПИРЛС је међународно истраживање развоја читалачке писмености осмишљено са циљем да се побољша подучавање читања и стицање читалачких вештина и компетенција код ученика широм света. Образовни систем Републике Србије је први пут учествовао у међународном истраживању ПИРЛС 2021, заједно са више од 60 образовних система у свету. ПИРЛС спроводи Међународно удружења за евалуацију образовних постигнућа (IEA). Министарство просвете РС поверило је реализацију истраживања у Србији Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања.

Међународна процена постигнућа ученика у читалачкој писмености ПИРЛС спроводи се на узрасту ученика који је у четвртој години школовања – што се сматра важном, преломном тачком у развоју и сазревању ученика као читаоца. До овог периода школовања, сви ученици су обично научили да читају, овладали су вештином читања и то је тренутак када ученици заправо почињу да читају како би учили.

ПИРЛС се заснива на широко дефинисаном појму читања који укључује читање ради задовољства које нам пружа могућност да искусимо различите светове, друге културе и мноштво нових идеја. Такође, обухвата и размишљање и промишљање о писаним текстовима и другим изворима информација као алаткама за постизање индивидуалних и друштвених циљева. Ово гледиште је све релевантније у данашњем друштву, где се ставља све већи нагласак на способности ученика да користе информације које добијају читањем. Нагласак у овом домену полако се помера са демонстрације течног читања и основног разумевања на способности да се оно што се разуме или схвати примени на нове ситуације. Актуелна ПИРЛС дефиниција читалачке писмености гласи:

Читалачка писменост је способност да се разумеју и користе они писани језички облици које захтева друштво. Читаоци могу конструисати значење из текстова у различитим облицима. Читају да би учили, да би учествовали у заједницама читалаца у школи и свакодневном животу и ради уживања.

ПИРЛС оквир за процену читања фокусира се на две свеобухватне сврхе читања ученика у школи и ван ње: читање ради књижевног искуства и читање ради проналажења и употребе информација. Поред тога, ПИРЛС процена интегрише четири широко заснована процеса разумевања у оквиру сваке од ове две сврхе читања: 1) препознавање и примена експлицитно датих информација, 2) извођење директних закључака, 3) тумачење и повезивање идеја и информација и 4) вредновање и критичко промишљање садржаја и форме текста. У ПИРЛС-у, ова четири процеса разумевања користе се као основа за развој питања за сваки текст или задатак. Савладавање ових процеса подразумева активирање

метакогнитивних механизма и стратегија које омогућавају читаоцима да испитају своје разумевање и прилагоде свој приступ у читању. Поред тога, знање и лично искуство које читаоци уносе у читање омогућавају им разумевање језика, текстова и идеја, кроз које филтрирају своје разумевање текстова.

Просечно постигнуће ученика из Републике Србије на ПИРЛС 2021 износи **514 поена и више је од просечне вредности** ПИРЛС скале (500). Србија има просечно постигнуће исто као и Француска, а ниже од Словеније, Немачке и Аустрије. На врху скале су Сингапур, Хонгконг и Русија, који су имали веће просечно постигнуће од сваке друге земље.

ПИРЛС 2021 је једина међународна процена образовних постигнућа ученика током које су успешно прикупљени подаци упркос потешкоћама и измењеном образовању ученика због пандемије КОВИД-19. Упркос томе што је било прекида у раду школа због пандемије КОВИД-19, прикупљање података ПИРЛС 2021 успешно је обухватило скоро 400.000 ученика у више од 60 образовних система широм света. У Србији је учествовало је **4.037 ученика и ученица четвртог разреда из 159 школа** у Србији. Тестирање је спроведено у марту и априлу 2021. године путем папирне/штампане верзије тестова, у складу са расположивим ресурсима. За очекивати је да ће у следећем циклусу 2026. године ПИРЛС бити спроведен у дигиталној форми тестирања.

Центар за међународна, национална испитивања и развојно-истраживачке послове Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања је, у сарадњи са Министарством просвете, а према упутствима партнерске институције *Statistics Canada*, припремио репрезентативни узорак ученика четвртог разреда основне школе. Припрема узорка спроведена је током школске 2018/2019. године, а основу за узорковање чинио је број свих расположивих ученика четвртих разреда, укупно 57.282 ученика. Национално репрезентативан узорак основних школа израђен је према моделу троструке стратификације да би коначно тесту приступило 4.037 ученика.

Школе су најпре разврстане по регионима, затим по урбанизацији (град, остало), потом према типу школа на оне које имају само матичну школу и на оне које имају матичну и подручне школе, смештене у више од једног објекта. Поступак трогодишње припреме обухватао је континуирану подршку школама, припрему превода инструмената на српски језик, састанке са директорима школа, обуку школских координатора и администратора тестирања.

Читање млађих ученика у школи и ван ње може се широко описати или као читање прича или читање материјала који пружају информације. Како млађи ученици развијају своје вештине писмености и од њих се све више захтева да читају да би учили кроз програм наставе и учења, читање ради добијања информација могло би постати чешће и употребљивије. У Србији, ученици четвртог разреда имају **боља постигнућа у читању ради књижевног искуства (518 поена)** у односу на **читање ради проналажења и употребе информација (511)**. Резултати показују да има простора за унапређење програма наставе и учења, за промена садржаја и квалитета наставе у првом циклусу

основне школе најпре кроз ревизију општих стандарда постигнућа за крај првог циклуса обавезног образовања.

Међународни просек је средњи скор за све образовне системе који учествују у истраживању ПИРЛС, који се неминовно мења у сваком циклусу. Међународна медијана дефинише се као средња тачка у рангирању образовних система према резултату или проценту. По дефиницији, половина образовних система ће имати резултат изнад, а половина испод средње вредности.

Постигнућа ученика четвртог разреда из читалачке писмености приказују се и интерпретирају на основу међународних референтних вредности: напредни ниво (625 поена), високи ниво (550 поена), средњи ниво (475 поена) и низак ниво (400 поена). Напредни ниво се очекује да достигне 7% ученика, високи ниво – 34% ученика, средњи ниво – 71% ученика и низак ниво – 92% ученика.

У Србији, од укупног броја тестираних ученика четвртог разреда, њих 5% успева да реши задатке који захтевају напредне компетенције читалачке писмености, што је мање у односу на међународни просек од 7%. Високи међународни ниво достиже 33% ученика из Србије, што је незнатно мање од међународног просека (34%). На средњем нивоу је 73% ученика четвртих разреда што је близу међународног просека од 75%. Већина ученика четвртог разреда из Србије, 93%, решила је задатке са ниског међународног нивоа, значи, достигли су основну читалачку писменост.

Током ПИРЛС 2021 прикупљени су и обимни подаци о контекстима за подучавање и учење читања, путем упитника за ученике, упитника за њихове родитеље, упитника за наставнике и упитника за директоре школа. Подаци о кућном и школском контексту ученика, о карактеристикама ученика као појединца и о националном контексту показују да је позитиван однос родитеља/старатеља према читању у директној вези са вишим постигнућима ученика, што указује на потребу промовисања читања на нивоу друштва у целини.

Резултати ПИРЛС 2021 потврђују налазе бројних истраживања који показују позитиван однос између социоекономског окружења ученика и њиховог образовног постигнућа. С обзиром на то да многи родитељи, као први учитељи своје деце, развијају њихове вештине читалачке писмености као и да висок проценат ученика у појединим земљама похађа предшколске установе, не изненађује чињеница да многи ученици крећу у основну школу са одређеним читалачким вештинама.

- Резултати ПИРЛС-а 2021 показују да су ученици који су рано почели са описмењавањем имали више просечно постигнуће у читалачкој писмености у четвртом разреду. Контрола времена које ученици проводе на дигиталним уређајима води ка вишим читалачким компетенцијама ученика.
- Поред ПИРЛС истраживања и друга значајна истраживања су показала да је већи степен безбедности школе повезан са већим постигнућем ученика.
- У домену стручног усавршавања наставника разредне наставе, потребно је интензивирати обуке из области функционалне писмености, као и подстицање

развоја и примене стратегија читања код ученика у раду на књижевним и информативним текстовима у штампаном и дигиталном формату. Такође, неопходно је радити на подизању свести свих наставника о значају читања: „Сваки наставник је наставник читања.“

- На крају, потребне су иницијативе које подижу писменост на свим нивоима друштва. Покретање националних планова за развој читалачке писмености може подићи свест о значају читања у школама и друштву у целини и донети образовне ресурсе у школске библиотеке и породично окружење ученика.

**ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА**